

Inauteriak Nafarroan

Arizkun ●

Adi ibili Hartzarekin

**Urte osoan
arizkundarrek
itxaroten duten unea
iritsi da. Jatorri
argirik gabeko
Hartza berriz irtengo
da karriketara. Dena
dela, Arizkungo
inauteetan bada
besterik ikusteko.**

"HELDUTTUK, HELDUTTUK! Inautik, inautik!", lagun batek erran zuenez. Arizkundarrek urtez eta urtez, ia aldaketarik gabe, euren inauteria gorde dute. Beraieendako urteko bestarik garrantzitsuenetakoa dena ez da espektakulu bat, herriaren sentimendu bat baizik. Besoak zabalik hartzen dituzte bisitariak, baina errespetu berezia eskatzen diete, ez dute nahi Arizkungo inautea Euskal Herriko beste hainbat inaute bezala masifikatzea. Hori dela eta, publizitatearen aurka agertzen dira

Aurten ere sagar-dantza astearte goizean izanen da

gehienetan, bestaren-muina gordetzearen.

Igande goizean, herriko gazte ezkongabeak elkartu egiten dira herriko elkartean gosaltzeko eta taldeak osatzeko, etxez etxe eskean joateko. Talde bakoitzarekin akordeolari edo trikitilari bat joaten da, eta gehienetan eltzagorrek ere eramaten dituzte zarata ateratzeko. Duela gutxi arte neskarik ez zen joaten etxez etxe. Egun, denen beharra dago honelako herri txikietan. Arratsalde partean, argia urritzen den heinean, herritar asko mozerrotu egiten da. Etxean aurkitutako edozein oihal nahikoa da aurpegia estali eta haurren atzetik lasterka abiatzeko. Eta hura da, hura, haurrek pasatzen duten beldurra! Igandea bukatzeko, afalondon dantzaldia egiten da herriko pilotalekuan.

Astelehena, inauterietako bigarren eguna, igandea bezala igarotzen da. Gazteek ez dute huts egiten eta auzoetan eta

Hartz-zainak kateaz lotu du piztitzarra, baina, kontuz, inor ez dago Hartzaren atzaparretatik libre. ● ARTXIBOA

herrian ibiltzen dira berriro eskean.

Eta iristen da egunik handiena, ikusmira handiena sortzen duena: sagar-dantzaren eguna, asteartea. Garai batean, sagar-dantza astearte arratsaldean dantzatzen zuten. Orain, herritar batek hala

eskatuta, goizera aldatu da. Dantza hori Danbolin Nagusiek dantzatzen dute. Atorra eta galtza zurien gainean koloreetako paxak eta zapiak eramaten dituzte. Buruan puntan bukatzen den zapel luzea daramate, koloreetako zintaz apainduta.

Heldu da Hartza

Eguerdi aldera mugimendua sumatzen da herriko karriketan. Herritar asko, haurrak izan ezik, mozerrotzera doaz. Bitartean, Txuputo karrikako etxe batean, Hartza jantzen hasi dira, ardi larruekin. Ez da hautaketa berezirik egiten Hartzaz jantziko den mutila zein den jakiteko. Beraiek dioten bezala, "gehienei tokatuko zaie noiz edo noiz". Askotan, Hartzak bere papera hobeki bete dezan, bermut batekin laguntzen diote...

Ez dago argi zein den Hartzaren jatorria. Aspaldiko kontu baten arabera, herrian agertutako hartz bat uxatzeko jantzi ziren horrela arizkundarrak. Hartz-zainak kate batez lotzen du Hartza, eta musikariek diotenean, hasiera ematen zaio desfileari. Mozerroek euren korrikaldiak egiten dituzte haurren atzetik. Inor ez dago Hartzaren erasotatik libre. Hartza animalia baita eta askotan ihes egiten du. Desfilearen bukaera plazan izaten da, Zortzikoaren dantzarekin. Oraindik gaueko dantzaldia geldituko zaie arizkundarrei azken indarrak amaitzeko.

→ Rakel Goñi

Lizarra ●

Uri, uri, ura Aldabika Aldabika

Mozorroak, jantzi zaharrak, maskarak eta kolorezko margoak berriz ere aterako ditugu ganbarako kutxa zaharretik. Gaur iluntzean hasi eta hilaren 4, 5 eta 7an inauteriak ospatuko baitira Lizarran.

GAUR, ILUNTZEKO ZORTZIETAN, San Martin plazatik abiatuko da kalejira, hainbat herritako mozerroz osatua. Gaueko hamarretan, aldiz, herri afaria egiten dute. Hauxe da Lizarrako inauterien hasiera. Biharkoa egun handia izanen da. Abestuz, zirikatzaileak goiz-goizetik izanen ditugu gure artean.

Aurten ere, Lizarra Ikastolak prestatu du larunbat goizeko kalejira. Desfilean Nafarroako hainbat herritako inauteriak irudikatzen dira.

Bertan izanen dira Lantzeko Miel Otxin, Ziripot, Zaldiko eta Txatxoak, Unanuako Mamuxarroak, Lesakako Zakuzarrak, Altsasuko Momotxorroak, Erriberriko Larruki-ruak, eta noski, Lizarrako Zirikatzaileak, Palokiak eta Aldabika.

Al higuico, al higuico, al que lo coja palico. Horixe abesten dute zirikatzaileek. Aurpegia beltzez margotuta, eskuetan makila luzea eramaten dute, eta makila honi lotuta, piku bat. Piku hori jateko asmoz hurbiltzen dena errautsez estaliko dute. Hortik datorkie zirikatzaile fama. Hauekin batera, Lizarrako palokiak joaten dira, musika doinuekin. *Uri, uri, ura, Aldabika, Aldabika; uri, uri, ira, Lizarrako lapurra.* Horrela abesten dute Palokiek.

Aldabika, lapurra

Kondairak dienez, Aldabika, Lizarrako inauterietako per-

tsonaia garrantzitsuenak, Abartzuzan jaio zen, eta gazte-gaztetik lapurtzeko zaletasuna zuen. Lizarraldeko biztanleak izuturik zeuden, eta, hura harapatzeko, basoan zehar zenbait irteera egin zuten nekazari eta ehiztariek. Halako egun batean harrapatu egin zuten, eta, pozaren pozez, ospatzeko, jendea kantari eta dantzari aritu zen gau osoan, eta horrela hasi ziren inauteriak. Aldabika Lizarrako herrian erre zuten, eta geroztik, inauterien ospakizunetan, haren itxurako panpina erretzen da.

Inauteri jaiek arratsaldean jarraituko dute, umeek zenbait jantzi aukeratzen baitituzte kalera irteteko. Igandean umeentzako jolasak izanen dira, herriko plazan, eta azkenik, asteartean, La Botako ki-deek jai txiki bat egingo dute beren egoitzan. Han ere erre egingen dute Aldabika.

→ Kristina Berasain

Palokiak dantzari Lizarrako karriketan barrena. ● KRISTINA BERASAIN